דקאי צדק במערב מהדרנא ומוקמינא ליה במזרח והיינו דכתיב [1]מי העיר ממזרח צדק יקראהו לרגלו ומדשמואל נמי אין מזל לישראל דשמואל ואבלט הוו יתבי והוו קאזלי הנך אינשי לאגמא א"ל אבלט לשמואל האי גברא אזיל ולא אתי טריק ליה חויא ומיית א"ל שמואל אי בר ישראל הוא אזיל ואתי אדיתבי אזיל ואתי קם אבלט שדיה לטוניה אשכח ביה חויא דפסיק ושדי בתרתי גובי א"ל שמואל מאי עבדת א"ל כל יומא הוה מרמינן ריפתא בהדי הדדי ואכלינן האידנא הוה איכא חד מינן דלא הוה ליה ריפתא הוה קא מיכסף אמינא להו אנא קאימנא וארמינא כי מטאי לגביה שואי נפשאי כמאן דשקילי מיניה כי היכי דלא ליכסיף א"ל מצוה עבדת [א]נפק שמואל ודרש [2]וצדקה תציל ממות ולא ממיתה משונה אלא ממיתה עצמה ומדר"ע נמי אין מזל לישראל דר"ע הויא ליה ברתא אמרי ליה כלדאי ההוא יומא דעיילה לבי גננא טריק לה חויא ומיתא הוה דאיגא אמילתא טובא ההוא יומא שקלתה למכבנתא דצתא בגודא איתרמי איתיב בעיניה דחויא לצפרא כי קא שקלה לה הוה קא סריך ואתי חויא בתרה אמר לה אבוה מאי עבדת אמרה ליה בפניא אתא עניא קרא אבבא והוו טרידי כולי עלמא בסעודתא וליכא דשמעיה קאימנא שקלתי (א) א)לריסתנאי דיהבית לי יהבתיה ניהליה אמר לה מצוה עבדת נפק ר"ע ודרש וצדקה תציל ממות ולא ממיתה משונה אלא ממיתה עצמה ומדר"נ בר יצחק נמי אין מזל לישראל דאימיה דר"נ בר יצחק אמרי לה כלדאי בריך גנבא הוה לא שבקתיה גלויי רישיה אמרה ליה [ב]כסי רישיך כי היכי דתיהוו עלך אימתא דשמיא ובעי רחמי לא הוה ידע אמאי קאמרה ליה יומא חד יתיב קא גריס תותי דיקלא נפל גלימא מעילויה רישיה דלי עיניה חזא לדיקלא אלמיה יצריה סליק פסקיה לקיבורא בשיניה: **מתני'** ב)[ג]מחתכין את הדלועין לפני הבהמה [ד]ואת הנבלה לפני הכלבים רבי יהודה אומר אם לא היתה נבלה מערב שבת אסורה לפי שאינה מן המוכן: **גמ'** איתמר (ער"ל שח"ז סימן) אמר עולא הלכה כרבי יהודה ג)(ושמואל אמר הלכה כר"ש) ואף רב סבר הלכה כרבי יהודה מדרכי דזוזי ד)דרב אסר ושמואל שרי ואף לוי סבר הלכה כרבי יהודה כי הא דלוי כי הוו מייתי טריפתא לקמיה ביומא טבא לא הוה חזי לה אלא כי יתיב ה)אקילקליתא דאמר דילמא לא מתכשרא ואפילו לכלבים לא חזיא ושמואל אמר הלכה כרבי שמעון ואף זעירי סבר הלכה כר"ש דתנן ו)בהמה שמתה לא יזיזנה ממקומה ותרגמא זעירי [ה]בבהמת קדשים אבל בחולין שפיר דמי ואף רבי יוחנן אמר הלכה כר"ש ומי א"ר יוחנן הכי ז)והא א"ר יוחנן הלכה כסתם משנה ותנן

אין

דקאי צדק. שהוא מזל שלך: **במערב.** שהוא מקום מלונן ואין ראוי להוליד כך מצאתי בהש"ס רבינו הלוי: **במזרחו.** שהוא מקום חום: **צדק.** הקב"ה קראו להביאו למזרח: **לרגלו.** בשבילו: **אבלט.** שם חכם נכרי היה וחוזה בכוכבים: **אזיל ואתי.** דאין מזל לישראל ויועיל לו תפלה: **בתרתי גובי.** בשתי חתיכות שקצצו עם הקנים בלא יודע: **מרמינן בהדדי.** מטילין פת [לסל] לכל החבורה כאחד ואוכלין יחד והאחד גובה מכולן: **אנא קאימנא ומרמינא.** אגבה ואשים בסל: **שוואי נפשאי כמאן דשקלי מיניה.** עשיתי עצמי כגובה ממנו ונתתי משלי חלקו: **לא ממיתה משונה.** ומיהו מיתה הגונה ימות אלא ממיתה עצמה מצלת ונותנת חיים: **כלדאי.** חוזים בכוכבים: **דצתא.** תחבתה: **למכבנתא.** [איספינגלי"ז בלע"ז] נוסק"א של זהב שיש כמו טס בראשה: **ריסתנאי.** אמנשטריישו"ן: **ובעי רחמי.** בקש רחמים שלא ישלוט בך יצר הרע: **קיבורא.** אשכול תמרים והדקל לא שלו היה: **מתני' את הדלועין.** התלושין ומיהו סתמן לאו למאכל בהמה קיימי אלא לאדם: **ואת הנבלה.** שנתנבלה היום ובין השמשות היתה עומדת לאדם ואפ"ה מחתכין: **גמ' כר"ש.** דלית ליה מוקצה: **מדרכי דזוזי.** מחצלות העשויות לספינות לכסות פרקמטיא שבתוכן. זוזי ספינות בלשון ארמי כך מצאתי בתשובת הגאונים: **כי הוו מייתי טריפתא לקמיה.** בהמה שנולד בה ספק טרפות וצריכה להוראת חכם: **אקלקילתא.** °על האשפה שאם יראנה טריפה יניחה שם: **ואפילו לכלבים לא חזיא.** דנשחטה היום ולא יוכלו לטלטל כרבי יהודה: **תרגמא זעירי.** במסכת ביצה י) בבהמת קדשים דאסורה בהנאה ולא חזיא לכלבים הא דחולין שפיר דמי להאכילה לכלבים:

אין

כלדאי. בכולה סוגיא משמע דהיינו חוזים בכוכבים ולא כמו שפירש"י בערבי פסחים (דף קיג:) מניין שאין שואלין בכלדאים שנאמר תמים תהיה וגו' ופירש דהיינו אוב ועוד קשה דבהדיא כתיב אל תפנו וגו' ובספרי דרש מנין שאין שואלין בגורלות שנאמר תמים תהיה וגורל וחוזה בכוכבים חדא מילתא היא:

רבי יהודה אומר אם לא היתה נבלה מע"ש כו'. תימה היכי מוכח בפסחים פרק מקום שנהגו בסופו (דף נו: ושם) ובפ"ק דביצה (דף ו: ושם) מהך מתניתין דמוכן לאדם לא הוי מוכן לכלבים לעולם מוכן לאדם הוי מוכן לכלבים והכא היינו טעמא דאסירא לכלבים משום דהואי מוקצה מחמת איסור שלא היתה ראויה חיה ט) (לא) לאדם ט) (ולא לכלבים)[א] ותירץ ר"י[ב] דיש דברים ראויים ליתן לפני הכלבים חיים כגון עופות וכיוצא בהן הלכך אי לאו דמוכן לאדם לא הוי מוכן לכלבים הוה שריא ליתן לכלבים[ג] וה"ר יצחק בן הר"ר מאיר גריס במתני' אם לא היתה נבלה מעיו"ט אסורה השתא אתי שפיר בפשיטות דמוכן שפיר לאדם ואינו מוקצה מחמת איסור ולא נהירא לי דבריש ביצה (דף ב.)[ד] דייק מינה דגבי שבת סתם לה תנא כר"ש אלמא גבי שבת מיתניא וה"ר פורת מפרש[ה] דממשנה יתירה דייק[ו] דה"ל למתני אם לא היתה נבלה מע"ש אסורה ותו לא[ז] דמאי נ"ל לפי שאינה מן המוכן אלא להכי תני לה[ח] דאפילו הוי מוכן לאדם לגמרי שלא היה מוקצה מחמת איסור לא הוי מוכן לכלבים.[ט] מ"ר:

ושמואל אמר הלכה כר"ש. תימה לר"י תרתי דשמואל למה לי דתיפוק ליה מההיא דכרכי דזוזי ועז לחלבה ורחל לגיזתה דשילהי פ"ק (דף יט: ושם) ותירץ ר"י דמוקצה דהתם קיל ממוקצה דהכא[י]:

תרגמא זעירי בבהמת קדשים. תימה לר"י היכי מוכח מהכא דס"ל כר"ש ע"כ איצטריך לאוקמה בבהמת קדשים כדמוכח פרק אין צדין (ביצה דף כז:) משום דמתני' נמי דיקא דקתני עלה ולא החלה שנטמאת מה חלה דקדשים אף בהמה דקדשים ומכח האי דיוקא פריך התם למר בר אמימר דאמר מודה היה ר"ש בבעלי חיים שמתו שאסורין ודחיק ר"י לתרץ ° דהכי קים ליה להש"ס שלא פירש זעירי כן אלא משום דבעי לאוקמה כר"ש. מ"ר:

והא א"ר יוחנן הלכה כסתם משנה ותנן אין מבקעין כו'. תימה לר"י היכי מוכח מהכא דלא ס"ל כר"ש דהכא ודאי כרבי יהודה דשמא אית ליה לרבי יוחנן מיגו דאיתקצאי לבין השמשות איתקצאי לכולי יומא וקורה שנשברה אפילו לר"ש איתקצאי בין השמשות קודם שבירתה דהואי מוקצה מחמת חסרון כיס דמודה ביה ר"ש אבל במתניתין לא איתקצאי בין השמשות דלית ליה ההיא מוקצה מה שהיא עומדת לאדם והיה רוצה רבי לתרץ דאי אית ליה לר' יוחנן מיגו דאיתקצאי היה אוסר ודאי לטלטל בהמה שנתנבלה בשבת שהרי נהי שהיתה ראויה לכלבים (ב) בלא שחיטה כדפירשית לעיל מיהו לטלטל היתה אסורה דכולי עלמא מודו דבעלי חיים הם מוקצים הוה לן למימר מיגו דאיתקצאי ודנתי לפני רבי כיון שהיא ראויה לכלבים משום שהיא מוקצה לטלטל אין לנו לאוסרה לטלטל נבלה בשבת מידי דהוה אפירות הנושרין דתלינן טעמא בריש ביצה (דף ג.) שמא יעלה ויתלוש ומשום מוקצה לא אסירי לטלטל כיון דחזו לעורבים בעודן מחוברין אע"פ (ג) שבעת חבורן היו אסורין לטלטל ותירץ רבי דמסתמא מתניתין בכל ענין איירי בין אותן שראויין לכלבים בעודן חיים בין שאינן ראויין לכלבים דבכולהו שרי ר"ש ואכולהו קאי רבי יוחנן דאמר הלכה כרבי שמעון דמתניתין ולא למחצה אלמא לית ליה מיגו דאיתקצאי. מ"ר:

והא אמר רבי יוחנן הלכה כסתם משנה. בריש ביצה (דף ב.) אמרינן גבי שבת דסתם לן תנא כר"ש משמע דחשיב לסתמא דמתני' סתמא אמר רבי לאו משום סתמא קאמר דודאי לא חשיב כסתמא כיון דבמתניתין נמי פליג רבי יהודה וסתמא לאו דוקא אלא[יא] חשיב כרבים.[יב] מ"ר י):

אין

עין משפט נר מצוה

לב א טוש"ע י"ד סימן רמז סעיף ד:

לג ב טוש"ע א"ח סימן ב סעיף ו:

לד ג ד מיי' פכ"א מהלכות שבת הל' יח סמג שם טוש"ע א"ח סימן שכד סעיף ו ז:

לה ה מיי' פ"ב מהלכות י"ט הלכה טז סמג לאוין עה:

◆

תורה אור השלם

1 מִי הֵעִיר מִמִּזְרָח צֶדֶק יִקְרָאֵהוּ לְרַגְלוֹ יִתֵּן לְפָנָיו גּוֹיִם וּמְלָכִים יַרְדְּ יִתֵּן כֶּעָפָר חַרְבּוֹ כְּקַשׁ נִדָּף קַשְׁתּוֹ: ישעיהו מא ב

2 לֹא יוֹעִילוּ אוֹצְרוֹת רֶשַׁע וּצְדָקָה תַּצִּיל מִמָּוֶת: משלי י ב

◆

מוסף רש"י

מחתכין את הדלועין. ולא אמרינן מוקצין הן לבהמה דמאכל אדם הן (לעיל קנה:) ולא אמרינן טירחא דלאו צורך הוא (ביצה ב.). **ואת הנבלה לפני הכלבים.** ואע"פ שנתנבלה בשבת, דבין השמשות לא היתה עומדת לאכילת כלבים, אפילו הכי שרי, דלית לן מוקצה בשבת (שם). **שאינה מן המוכן.** אתמול כשקדש היום לא היתה עומדת למאכל כלבים (חולין עד.). **כרכי דזוזי.** זוג של מחצלאות שמכסים בהן את פרגמטיא של ספינה, וזוזי לשון זוג לפי שהן שתים ועשויות כאהל, ובתשובת הגאונים מצאתי כרכי דזיווי ומפרש שהוא לשון ספינה בלשון ארמי (לעיל יט:). **דרב אסר ושמואל שרי.** רב אסר לטלטולי משום מוקצה דרב סבר כר' יהודה במוקצה ושמואל סבר כר"ש דלית ליה מוקצה (שם). **בבהמת קדשים.** שאסורה בהנאה וטעונה קבורה ואינה נפדית דבעינן העמדה והערכה, אי נמי אין פודין קדשים להאכיל לכלבים, ואפילו למ"ד פודין ביו"ט לא פרקי לה הלכך לא חזיא (ביצה כז:). **הלכה כסתם משנה.** ראה לעיל קמז:

◆

מוסף תוספות

א. [ד]בין השמשות לא מצי שחיט לה דשמא הוא שבת. תוס' ביצה ו: ד"ה השתא. ב. [ד]מוכן לאדם היינו שעומדת לאכילת אדם ואע"ג דאין ראויה לאדם לאותה שבת היינו מחמת איסור, ולא מחמת הקצאה שלא היה רוצה שיהנה בה אדם, ולא אמרינן עמידתה לאדם כעמידתה לכלבים, שאלו היתה עומדת לכלבים כמו שעומדת לאדם היתה מותרת כשנתנבלה בשבת, דלגבי כלבים ליכא מוקצה מחמת איסור. תוס' פסחים נו: ד"ה דתנן. ג. ולא אמר דהוי מוכן לכלבים אע"ג דלבסוף הוי מוכן לכלבים אלא אדרבה לפי שסתמא עומד לאדם, מקצי ליה מכלבים. תוס' פסחים נו: ד"ה דתנן. ד. אמרינן וכו' דגבי שבת מתניא. תוס' ביצה ו: ד"ה השתא. ה. דשפיר מיירי בשבת. תוס' ביצה ו: ד"ה השתא. ו. דמיירי דהשתא הוי מוכן לאדם, משום דע"כ מיירי אף ביו"ט. תוס' ר"פ שם ד"ה השתא. דאי לא אשמועינן כ"א גבי שבת. תוס' ביצה ו: ד"ה השתא. ז. והייתי יודע דאסורה משום מוקצה. תוס' ביצה ו: ד"ה השתא. ח. אם אינו ענין לשבת, תנהו ענין ליו"ט ואפ"ה אסור. תוס' ביצה ו: ד"ה השתא. ט. לפי שאינו מוכן ועומד למה שהיה בתחילה. תוס' הרא"ש. י. דכרכי דזוזי הן מוקצה מחמת מיאוס כגון בגדים ומחצלות שמכסין בהם דגים ושאר דברים המלכלכין אותם וכו' דנבילה המתנבלת בשבת מוקצה מחמת איסור הוא דאף לכלבים אינו ראוי מחיים ומוקצה מחמת איסור חמור ממוקצה מחמת מיאוס. תוס' לעיל יט: ד"ה הני. יא. מהני הסתם להיות. תוס' ביצה ב: ד"ה גבי. יב. והוי רבים רבי שמעון והוי יחיד רבי יהודה, והלכתא כרבים כת"ק דהיינו ר"ש. תוס' ביצה ב: ד"ה גבי.

מסורת הש"ס

א) [גירסת הערוך לדסתנאי פי' חלק], ב) ביצה ב. ו: כז: פסחים נו: חולין יד., ג) רש"ל מ"ז, ד) לעיל יט:, ה) [ע' פרש"י ב"ק כא. ובע"ז כח. ד"ה ניקרא], ו) ביצה כז:, ז) [לעיל מו. וש"נ], ח) [דף כז:], ט) רש"ל מ"ז, י) [וע' תוספות ביצה ב: ד"ה גבי שבת],

◆

הגהות הב"ח

(א) גמרא שקלתיה לריסתנאי. נ"ב פירוש חלק סעודה שלי וע' בברכות דף מג: (ב) תוס' ד"ה והא א"ר יוחנן וכו' ראויה לכלבים בע"ש כדפי' לעיל: (ג) בא"ד אע"פ שבשעת חבורן:

◆

גליון הש"ס

רש"י ד"ה **אקלקילתא** על האשפה. מאשפות ירים אביון (תהלים קיג) תרגום מקלקלתא מרים חשוכה רש"י ע"ג דף כח ע"א ד"ה ויקרא: **תוס'** ד"ה תרגמא וכו' דהכי קים ליה. עיין לעיל דף ט ע"ב תוספ' ד"ה הא לן וש"נ:

◆

לעזי רש"י

אישפינגלי"ז [אישפינגל"א]. סיכה (שאינה נקובה).

נושק"א. סיכה, מכבנה.

אמנשטריישו"ן [אמינישטרישו"ן]. מנה.

◆

רבינו חננאל

אבלט, שהיה (רבנן) [רבינו] שמואל אומר, גוי הוא, דאמרינן בפרק אין מעמידין בהמה בפונדקאות של גוים שמואל ואבלט הוו יתבי כו'. מתני' מחתכין **את הדלועין לפני הבהמה ואת הנבלה לפני הכלבים, רבי יהודה אומר אם לא היתה נבלה מע"ש אסורה. אתמר ע'ר'ל'** אמר הלכה כר' יהודה. פי' ע'ר'ל' סימן שמות החכמים דאמרו דהלכה כר' יהודה והם ע'ולא ור'ב ול'וי, אילו שלשתם כר' יהודה. עולא בפירוש אמר הלכה כר' יהודה. רב מכלל חלוקתו על שמואל בכראכי דזוגי, פי' מחצלאות הכרוכות זוגות זוגות העומדות למכירה, דרב אסר להתירן ולישב בהן. שמעינן מינה כיון שהן לסחורה מוקצות הן, מכלל דסבר הילכתא כר' יהודה. לוי נמי מכללא דכי הוו מייתי טרפה לקמיה דלוי ביו"ט לא הוה חזי ליה אלא אקיקלתא, סבר דילמא לא מיכשרא ואפילו לכלבים לא חזי, שמעינן מינה דכר' יהודה סבירא ליה דאמר לפי שאינה מן המוכן. ש'ז'ח' **סימן,** והן שמואל זעירי ור' יוחנן. שמואל ור' יוחנן בהדיא אמרי הילכתא כר' שמעון. זעירי מכללא, מדחזינן ליה לזעירי דמתרגם להא דתנן בהמה שמתה לא יזיזנה ממקומה דבבהמת קדשים [מיירי], מכלל דחולין שרי, כר' [שמעון] דלית ליה מוקצה. **ומקשינן** על ר' יוחנן וכי סבר רבי יוחנן הילכתא כרבי שמעון, והא אמר ר' יוחנן הלכה כסתם משנה, ותנן